

“ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΙΔΕΩΝ – ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ”
ΠΡΟΤΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΩ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Η πλειοψηφία των πολιτών περιμένει από μία νέα πολιτική κατευθύνσεις, ερμηνευτικούς κώδικες, ερμηνευτικά σχήματα της πραγματικότητας, βεβαιότητα, συνέχεια και διάρκεια.

Οι πολίτες επαναδιαπιστώνουν ότι χωρίς τους πολιτικούς, ιδεολογικούς και γνωστικούς χάρτες δεν μπορούν “να βαδίσουν μέσα στην κοινωνία και μέσα στην ιστορία”. Είναι σαν να κινούνται σε μία άγνωστη πόλη χωρίς τον χάρτη της.

Οι χάρτες της ιδεολογίας και της πολιτικής είναι μηχανισμοί περιορισμού της πολυπλοκότητας, των πολλών προκλήσεων, απειλών, μηνυμάτων που δέχονται. Με αυτούς μπορούν να προδιαγράψουν τον χώρο της κοινωνίας και της ιστορίας, τις ιεραρχήσεις, τις προτιμήσεις, τις προτεραιότητες, να θέτουν όρια, να καθορίζουν στάδια και στρατηγικές.

Στις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, ο ανταγωνισμός και η συνεργασία σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν διεξάγονται δια μέσου των επιχειρήσεων, αλλά δια μέσου των περιφερειών και των πόλεων.

Στο βαθμό που η πόλη και οι περιφέρειες μπορούν να προσφέρουν υποδομές και υπηρεσίες, λειτουργικές και ποιοτικές, μπορούν να γίνουν χώροι κοινωνικών δράσεων και υποστηρίξεως της ανθρώπινης παρουσίας..

Η ικανότητα αυτή εξαρτάται και από έναν καθοριστικό συντελεστή, την αισθητική ποιότητα του φυσικού, αστικού και αρχιτεκτονικού περιβάλλοντος και τοπίου.

ΓΕΝΙΚΑ.

Ζούμε την εποχή που επιδιώκει το τέλος του ανθρώπου ως φυσικού δημιουργήματος και την είσοδο στην εποχή των τεχνητών προσθηκών και αναγκών. Οι άνθρωποι γινόμαστε ανικανοποίητοι, αποπροσανατολισμένοι και δυστυχισμένοι. Ο τεχνικός πολιτισμός, η τεχνολογική εξέλιξη, παύουν να λειτουργούν ως ανθρώπινα δημιουργήματα, αλλά μετατρέπουν τον άνθρωπο σε προέκτασή τους, σε εξάρτημα.

Η νέα εποχή απαιτεί από την κοινωνία να παραιτηθεί από κάθε συνοχή, συλλογικότητα και λειτουργικότητα.



Στην εποχή της υπερκινητικότητας και της αυξημένης δικτυώσεως, η επίδραση του περιβάλλοντος στον σχηματισμό της εθνικής ταυτότητας θεωρείται φθίνουσα. Η κοινωνία μπορεί να καταστραφεί όταν η παραπέρα ποσοτική ανάπτυξη της μαζικής παραγωγής κάνει το περιβάλλον εχθρικό, όταν απομονώνει τον άνθρωπο από τον άλλον, όταν υπονομεύει το υφάδι της κοινότητας.

Η Κως αφέθηκε να παρασυρθεί και να λειτουργήσει στη μονοκαλλιέργεια του τουρισμού και μάλιστα σε συνθήκες ελεύθερης οικονομίας, αγνοώντας ότι ο τουρισμός και το περιβάλλον είναι υπάλληλες έννοιες του πολιτισμού. Έτσι, στην εποχή της νεωτερικότητας και της “οικονομικής φούσκας”, η Κως σύρεται σε διαρκή κρίση.

Μόνη διέξοδος η επαναδιατύπωση του προτάγματος, η προστασία του διακυβεύματος, δηλαδή του πολιτισμού.

Εμείς όλοι θεωρούμε ότι **κοινωνία** σημαίνει την ενότητα που προκύπτει από σχέσεις βιοτικής συνυπάρξεως, αμοιβαιότητας στην εξυπηρέτηση αναγκών, λειτουργικότητας των θεσμών, συναλληλίας, από την από κοινού μέθεξη στον λόγο και σε βιωματικές εμπειρίες.

Ο **ρόλος του ανθρώπου** στις κοινωνικές εξελίξεις είναι ζήτημα οντολογικής μεταμορφώσεως του ανθρώπου, όταν ο ίδιος συντελεί στη μεταβολή της κοινωνίας του. Η κοινωνική εξέλιξη είναι δημιουργήμα των ανθρώπων και είναι θέμα παιδείας και εκπαίδευσής των ανθρώπων στο να ορίζουν τους κανόνες, τις αξίες, τις σημασίες που δίνουν νόημα στην προσωπική και κοινωνική ζωή.

Η **πόλη** είναι εκείνο το γεγονός των σχέσεων κοινωνίας που προκύπτει όταν ο σκοπός και ο άξονας της συλλογικότητας είναι μεταφυσικός και όχι χρηστικός, δηλαδή όταν περιέχεται ο τρόπος να μεταβάλλεται η συλλογικότητα σε πόλη. Για να επιβεβαιώνεται η σύγκλιση του θεωρείν και ζην, του κοινωνείν και αληθεύειν.

Πολιτισμός δηλώνει το προϊόν της πόλεως, αντανακλά τον τρόπον της πόλεως, τις ιεραρχήσεις των αναγκών, την ανάγκη της “σχόλης” (“δοκεί τε η ευδαιμονία εν τη σχόλη είναι, ασχολούμεθα γαρ ίνα σχολάζωμεν”). (Σχόλη, η χρονική άνεση και ελευθερία από ατομική μέριμνα. Ανάγκη του κοινωνείν και όχι του ιδιωτεύειν).

Να οδηγηθούμε στον επαναπροσδιορισμό των σχέσεων μας με τον χώρο. Να αντιληφθούμε ότι η πόλη είναι ο φύλακας της διαστρωματωμένης μνήμης, η κοινότητα αναγκαία για το ζην και η πόλη αναγκαία για το ευ ζην.

Ο πολιτισμός δηλώνει την κίνηση από το ζην στο ευ ζην. Πολιτισμός είναι το σύνολο των μαστορικών οι οποίες μεταποιούν το ζην σε ευ ζην. Άλλωστε η αξιοποίηση της κληρονομιάς καθίσταται δυνατή μέσα από την συγχώνευση των μελλοντικών ενεργειών με τη μνήμη του τόπου.

Η απαίτηση της περιφέρειας είναι: ένα κάποιο σχήμα οργανωτικής συσπειρώσεως της κοινωνικής αυτοάμυνας, κάποιοι άξονες συντονισμού της δημιουργικής αυτοενέργειας των πολιτών.

Η αίσθηση του ιερού και της ευθύνης δεν διδάσκεται, δεν κηρύσσεται. Προκύπτει, απαιτείται χρόνος μακρύς εκπαιδευτικής καλλιέργειας για να προκύψουν συλλογικοί εθισμοί αφομοιώσεως των θεμελιωδών αυτών προϋποθέσεων του κοινωνικού βίου.



Ο κανόνας είναι ότι οι συλλογικότητες βραδυπορούν, η ωρίμανση συλλογικών επιγνώσεων εμφανίζει αναπόφευκτη καθυστέρηση.

Χρειάζεται χρόνος πολύς, μετρημένος με τη διαδοχή των γενεών, για να γίνουν κοινή συνείδηση δεδομένα τα οποία η οξυδέρκεια των ολίγων εύστοχα και έγκαιρα εντοπίζει.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.

Η Ταυτότητα είναι ο ιδιαίτερος τρόπος μετοχής στην επικρατούσα μορφή Οικουμένης. Η κοινωνία οφείλει να είναι αυτόνομη γιατί η κοινωνική εξέλιξη είναι δημιούργημα των ανθρώπων και είναι θέμα παιδείας και εκπαίδευσης των ανθρώπων στο να αποδέχονται πως αυτοί οι ίδιοι ορίζουν τους κανόνες, τις αξίες, τις σημασίες που δίνουν νόημα στην κοινωνική και ατομική ζωή. Ο Ελληνικός τρόπος περικλείει την ποιητική ικανότητα ανα-συνθέσεως νοημάτων. Η πραγματικότητα για τους Έλληνες είναι αυτή που επιβεβαιώνεται με το “**κοινωνείν**”. Πόλη δεν είναι ο φυσικός χώρος, πόλη είναι η οργάνωση των ανθρώπων όπως προκύπτει από τη σύμπραξη και τη συνομιλία και ο πραγματικός χώρος βρίσκεται ανάμεσα στους ανθρώπους. Στον ελληνικό τρόπο του βίου το άτομο εξελίσσεται σε **ΠΡΟΣΩΠΟ** και αναδύεται το ενυπόστατο του Προσώπου (αυτονομία, απόλυτη υπαρκτική ελευθερία (αδέσμευτο από κάθε δεδομένο), συμπληρωματική ετερότητα του καθενός προς τον άλλο άνθρωπο).

Είναι η ανάδειξη του ΠΡΟΣΩΠΟΥ, του ανθρωπολογικού τύπου όπου αίρεται η πόλωση ατομικισμού-κολεκτιβισμού, και έτσι πραγματώνεται η ατομικότητα, η αλληλεγγύη, η αυτονομία, η προσφορά, η ελευθερία και η δικαιοσύνη.

Στη διαδικασία της αυτοπραγματοποίησής του, το πρόσωπο πρέπει να διεξάγει αγώνα εναντίον των αντικειμενοποιήσεων που το υποδουλώνουν, εναντίον της αποξενώσεως και της εξωτερικοποίησεως που δημιουργεί η τάξη της φύσεως και υποτάσσει τους ανθρώπους σ’ αυτήν.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΔΙΤΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΝΕΙΝ, Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.

Οι Ελληνικές μορφές οργανωμένης δράσεως αναφέρονται σε προαστικά πολιτισμικά συστήματα, όπως αυτά της συγγένειας και της εντοπιότητας. Η “υστέρηση” αυτή μας οδηγεί στην πλεονεκτική θέση να παρακάμπτουμε την “δυτική εργαλειακή ορθολογικότητα” (σχολαστικισμός, νομικισμός, ωφελιμισμός, και χρησιμοθηρία) και να μπορούμε, εφόσον αντιλαμβανόμεθα το προφανές, να μετακινήθουμε ασφαλέστερα στη μετα-νεωτερική περίοδο.

Το “οργανώνειν” στη Δύση αναφέρεται στον διαμελισμό του κόσμου ανάμεσα στη σκέψη και το είναι, ενώ στην δική μας κουλτούρα αναφερόμεθα στο **Είναι**, στην καθολική οντότητα των όντων.

Στον δυτικό πολιτισμό ο άνθρωπος / άτομο έχει υποταγεί στον ορθολογισμό των οργανώσεων, και έτσι αφανίζεται το υποκείμενο. Ενώ με



ελεύθερους, αυτόνομους ανθρώπους, η οργανώση αποκτά οντολογική υπόσταση και ο άνθρωπος είναι έξω από τον εργαλειακό μηχανισμό. Αποδεικνύεται έτσι ότι το πέρασμα μιας κοινωνίας στην εποχή της μετανεωτερικότητας δεν είναι αναγκαίο να συνοδεύει από την θεμελίωση της εξατομικεύσεως, όπως αυτή έγινε στη Δύση, και όταν μάλιστα αυτή έχει αρχίσει ήδη να δύνει και μαζί της το ιδεώδες του πανίσχυρου υποκειμένου.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.

Πως κάτι που αλλάζει μπορεί να παραμένει το ίδιο; Αν στις διαφορετικές στιγμές είμαι διαφορετικός, πως μπορώ να είμαι ο ίδιος, να έχω **ταυτότητα**; Μόνο αν υπάρχει κάποιος **ελκυστής**, η παρουσία του οποίου “καμπυλώνει” τον χρόνο. Η χθεσινή πολιτισμική στιγμή είναι διαφορετική από τη σημερινή. Το γεγονός όμως ότι βρισκόμαστε στον ίδιο πολιτισμό υποδηλώνει τη διαχρονική παρουσία ενός συστήματος ελκυστών. Η ταυτότητα είναι η σχέση με κάποιο σύστημα ελκυστών.

Στη γενική του μορφή, το σύστημα των πολιτισμικών ελκυστών ορίζεται από το δίπολο **ζην** και **ευ ζην**, όπου το πρώτο τίθεται προς βελτίωση και το δεύτερο προς επίτευξη. Μπορούμε, κατ’ αρχάς, να παρατηρήσουμε ότι η κίνηση από το ένα στο άλλο είναι μια **δημιουργική** διαδικασία. Έχουμε ένα “υλικό” και το μεταβάλλουμε σε κάτι άλλο. Κάποτε κατοικούσαμε στα δένδρα και στις σπηλιές. Κάποτε τρώγαμε όπως τα ζώα. Τώρα τρώμε σαν άνθρωποι (π.χ. στην ταβέρνα. Το ζην αναφέρεται στο τρώγειν **γενικά**. Το ευ ζην στον **τρόπο** του τρώγειν). Το ένα είναι απρόσωπο. Το άλλο είναι εμπρόσωπο, αληθινά ανθρώπινο. Ανάμεσα στο ένα και στο άλλο μεσολαβούν αναρίθμητες **μαστορικές**, οι οποίες επεξεργάζονται την ύλη της φύσεως για να την κάνουν ύλη του προσώπου: **μέσο κοινωνίας**, για να πάμε από το απρόσωπο ζην στο εμπρόσωπο ευ ζην. Το ίδιο ισχύει σε όλη την κλίμακα του πολιτισμού. Ισχύει και για τον ίδιο τον άνθρωπο, καθώς ειδικές μαστορικές τον παραλαμβάνουν κι από “ξύλο απελέκητο” τον “κάνουν άνθρωπο”.

Ο πολιτισμός είναι το σύνολο των μαστορικών, οι οποίες μεταποιούν το ζην σε ευ ζην.

Αλλά όπως ο πλατωνικός ξυλουργός δεν μπορεί να φτιάξει κλίνη αν δεν έχει στο μυαλό του την ιδέα της κλίνης, έτσι και ο κάθε μάστορας καθοδηγείται από τα **πρότυπα** της μαστορικής την οποία διακονεί.

Τα πρότυπα τα έχουν επεξεργαστεί γενιές μαστόρων πίσω από αυτόν. Ασφαλώς μπορεί κι αυτός να συνεισφέρει. Μπορεί καμιά φορά να καθιερώσει πρότυπα δικής του επινοήσεως, αλλά κι αυτά θα μπουν στην παρακαταθήκη της μαστορικής. Αυτή είναι ο φορέας των προτύπων. Το πρότυπο είναι το κεντρικό στοιχείο σε κάθε μαστορική. Ενσωματώνεται στα εργαλεία (γι’ αυτό και “τα εργαλεία κάνουν τον μάστορα”) και στην αλληλουχία των ενεργειών, στο “πρόγραμμα” της μεταβάσεως από το ακατέργαστο υλικό στο τελικό προϊόν. Ενσωματώνεται επίσης σε πλήθος δεξιότητες, περασμένες στο χέρι, στο μυαλό, στην **προσωπικότητα** του μάστορα, για να γίνει στοιχείο της προσωπικής του **ταυτότητας** και μ’ αυτό τον τρόπο να δεθεί η προσωπική του ταυτότητα με την



πολιτισμική - συλλογική ταυτότητα. Μια πιο καθολική λέξη για τη μαστορική είναι η λέξη **παράδοση**. **Η μαστορική είναι παράδοση, η παράδοση είναι μαστορική.** Έχει επικρατήσει να ονομάζουμε “παράδοση” μόνο τα υπολείμματα μιας μαστορικής η οποία έχει χάσει τους μαστόρους της. Αλλά αυτό είναι απλώς η νεκρή παράδοση. Εδώ μιλάμε για ζωντανές παραδόσεις, δηλαδή για τον φυσικό μηχανισμό της ανθρώπινης δημιουργίας. **Με την έννοια αυτή ο πολιτισμός είναι πάντοτε δομή παραδόσεων, άρα και η πολιτισμική ταυτότητα.**

Το πολιτισμικό επίπεδο ενσαρκώνεται στο πολιτισμικό “προϊόν”. Είναι το αποτέλεσμα της δημιουργικής διαδικασίας η οποία, προσβλέποντας στο σχετικό πρότυπο ευ ζην και χρησιμοποιώντας τις οικείες μαστορικές, μεταμόρφωσε το ζην. Φυσικά το επίτευγμα δεν ταυτίζεται με το πρότυπο. Δεν είναι όμως ούτε η “πρώτη ύλη”. Είναι κάτι το “ενδιάμεσο”. Μπορούμε να το κατανοήσουμε μόνο όταν γνωρίζουμε ποιο ζην είχε υπόψη του να μεταμορφώσει ο πολιτισμικός δημιουργός, εμπνεόμενος από ποιο πρότυπο ευ ζην. Το πρώτο μας μιλά για κάτι **απωθητικό**, για κάποιο **αρνητικό πρότυπο**, ενώ το δεύτερο για κάτι το **ελκυστικό**, για κάποιο **θετικό πρότυπο**.

Βασικά χαρακτηριστικά της **ελληνικής σκέψης και ιδιοπροσωπίας είναι η μήτις, πολύτροπος νόηση, ενδημική αγχίνοια (λοξίας) και η εγρήγορση.** Ο ορθολογισμός δεν υπάρχει στον ελληνικό πολιτισμό δεδομένου ότι το “ορθόν” αφορά μόνον το “στοχάζεσθαι μέτρου τινός” (αναλογικός στοχασμός) (στοχάζομαι = εικάζω, χαράζω πορεία βοηθούμενος από σημάδια, τεκμαίρομαι). Με την ελληνική νόηση καταλαβαίνουμε το αμφιλεγόμενο, το ασταθές, το μεταβαλλόμενο, γιατί μπορεί να ταλαντώνεται στα άκρα και να σαρώνει το σύνολο (ενεργοποίηση της μεθοριακής νοήσεως, μεταιχμιακά κέντρα).

Ο ελληνικός πολιτισμός είναι δημιουργικός γιατί η αυτόνομη κοινωνία καλλιεργεί την ικανότητα των ανθρώπων να ζουν σε αμφιβολίες και αβεβαιότητες (η σημασία του ποιείν) (εναλλακτικά νοήματα, αμφισβητήσεις, δημιουργία νέου κόσμου νοημάτων).

Ο δυτικός πολιτισμός απαιτεί παγιωμένες νοητικές λειτουργίες ως προς την ικανότητα του λογικού υπολογισμού (προσαρμογή σε κοινωνικές απαιτήσεις με αποκρυσταλλωμένες ιδέες). Αυτό σημαίνει μειωμένες νοητικές ικανότητες παιγνιώδους νοημοσύνης και υστέρηση “ρεουσών” ικανοτήτων (λειτουργίες και ικανότητες που απαιτούν ενεργοποίηση του αισθησιοκινητικού συντονισμού, συν - κίνηση με φαντασία, σε αντιδιαστολή με τη λογική).

Η λογική είναι δομή γενική κατασκευαστική, νοο - τροπία πολιτισμού με συγκλίνουσα λογική. Η ετερονομία της δυτικής κοινωνίας δεν δέχεται την αποκλίνουσα νοητική λειτουργία γιατί απειλεί το καθεστώς συμμορφώσεως στην κοινωνική λογική, προσφέροντας συνθετική ικανότητα.

Ο ελληνικός τρόπος περικλείει την ρέουσα νοημοσύνη, την αμφισβήτηση κοινωνικής νοηματοδοτήσεως, τους αναλογικούς συσχετισμούς

Η **Ελληνική ταυτότητα** αποτελεί κατ’ αντίθεση προσδιορισμό, ώστε να είναι αυτό που δεν είναι. Η ελευθερία του προσώπου ως ολότητας σημαίνει ότι, ενώ η ανθρώπινη μορφή είναι ένα μορφοκλασματικό (φράκταλ) της φυσικής



υπάρξεως (υπάρχει μέσα στην αυτοομοιότητα, ομοειδία των κοινών φυσικών ενεργειών), διαθέτει τη δυνατότητα αποδεσμεύσεως από το πεδίο ανάγκης που επιβάλλει η ταυτότητα αυτή (υπαρκτική ετερότητα) (η μορφή του ανθρώπου είναι φράκταλ της φύσεως του δημιουργού και γι' αυτό ο άνθρωπος είναι ταυτόχρονα το ενικότερον και το καθολικότερον).

Ιστορικά και πολιτισμικά διαθέτουμε την απάντηση στα αδιέξοδα και τις συγκρούσεις του νεωτερικού παραδείγματος. Η δική μας πρόταση για το μετα - νεωτερικό παράδειγμα είναι η επανασυνειδητοποίηση της κβαντικής μορφής του ανθρώπου, άτομο και σχέσεις, η εξέλιξη του ατόμου σε πρόσωπο και η ανάδυση του ενυπόστατου του προσώπου.

Ως τελικό επιλεγόμενο να σημειωθεί ότι για να διασταυρωθείς κριτικά με έναν πολιτισμό, σημαίνει όχι μόνον πως εσύ είσαι άλλος, μα πως έχεις την επίγνωση αυτής της ετερότητας και ακόμη ότι γνωρίζεις από τι συνίσταται αυτή. Διαφορετικά η κριτική διασταύρωση δεν υπάρχει και ίσως ούτε καν διασταύρωση. Ο άλλος πολιτισμός μπαίνει μέσα σου ή μάλλον σε υπερφαλαγγίζει στο πι και φι και εσύ δεν παίρνεις είδηση περί τίνος πρόκειται: αυτό σημαίνει, ανάμεσα στα άλλα, ζωή μέσα στην άγνοια, έλλειψη αυτογνωσίας, αλλά και έλλειψη επιγνώσεως του άλλου (πολιτισμού, προσώπου, κοινωνίας, ιστορίας, θρησκείας, πνευματικής προτάσεως).

Η απουσία αυτής της προϋποθέσεως οδηγεί στην αδυναμία να αντιμετωπίσουμε, ως πρόσωπα, ομάδες, έθνος, τις προκλήσεις της νεωτερικότητας και τα αδιέξοδα της.

Προσπαθούμε με “ασύγχρονα” “εργαλεία” να αντιμετωπίσουμε καταστάσεις και κρίσεις, με αποτέλεσμα την αποτυχία, με λίγα λόγια “προσπαθούμε να λύσουμε με ακρίβεια ένα πρόβλημα που το έχουμε διατυπώσει λάθος”.

Εισάγουμε “μοντέλα” και “κελύφη” για να οργανώσουμε απαντήσεις στα προβλήματα του καιρού μας και προσπαθούμε με “προκρούστεια” λογική να το φέρουμε στα μέτρα μας. **Επιτέλους, ας σκεφθούμε και ας κατανοήσουμε την αντιθετική διαφορά στην οργάνωση της κοινωνίας και τον ρόλο του ανθρώπου στην Ανατολή και στη Δύση.**

Απόρροια των όσων αναφέρθηκαν είναι ο επαναπροσδιορισμός της σημασίας του “**χρόνου**” στη ζωή μας και ο επαναπροσδιορισμός του “**χώρου**” και της συνδέσεως σας με αυτόν.

ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ.

Το μεγαλύτερο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της χώρας μας είναι ο πλούτος της ιστορίας, των μνημείων, της φύσεως, της πολυμορφίας, του φωτός. Εδώ και μισό αιώνα περίπου ένας κύκλος κερδοσκοπίας και ασέβειας εις βάρος της μνήμης, της φύσεως, της ιστορίας, του πολιτισμού, καταστρέφει το Ελληνικό τοπίο. Κανείς δεν μέτρησε το κόστος αυτής της ιστορικής καταστροφής. Μετριέται ως πρόοδος, ενώ πρόκειται για καταστροφή. Η ύπαιθρος ερημώνεται ή αστικοποιείται, και η πόλις γίνεται μη-πόλις ή αντίπολις.



Ο ελληνικός τρόπος, δηλαδή ο ελληνικός πολιτισμός (τρόπος του βίου), διακρινόταν από τη δομή και τη μορφή των πόλεων. Τώρα έχουμε ομογενοποιημένα αστικά κέντρα και μη-πόλεις κλώνους των Αθηνών. Κτίσματα χωρίς μνήμη, συμβολισμούς, ταυτότητα, αισθητική ποιότητα, αναγνωρισιμότητα. Το νέο πολιτισμικό προϊόν μη-πόλεως προκαλεί, παράγει ένα άλλο, τον μη τόπο, τον θάνατο του χώρου, του εδάφους. Είμαστε εκτός τόπου, εκτός γης, **Άτοπος χώρα.**

Αν οι πόλεις είναι η κοινωνία χαραγμένη στο έδαφος και η κοινωνία είναι η εξιδανίκευση αυτού που συμβαίνει στο χώρο, τότε βρισκόμαστε μπροστά σε μια τερατογένεση, στον Μινώταυρο και τον Λαβύρινθο, παρά σε ένα νέο πεδίο πολιτισμού. **Στις σημερινές συνθήκες παγκοσμιοποίησης το μέλλον θα κριθεί στις πόλεις και στον χώρο. Μόνον κοινωνικές ομάδες και λαοί, με μια ώριμη επεξεργασμένη και ισχυρή συνείδηση της έννοιας του γενικού, Δημόσιου αγαθού, μπορούν να διαμορφώσουν μια αξιοπρεπή σχέση με τον χώρο. Όχι λαοί ιδιωτικοποιημένοι.** Οι διαδικασίες παγκοσμιοποίησης αναβαθμίζουν την τοπική διάσταση και την διάσταση του τόπου.

Ο επανασχεδιασμός του χώρου και του τόπου προκαλεί μεγάλες κοινωνικές αλλαγές. Μετασχηματίζοντας των χώρο, το τοπίο, μετασχηματίζουμε τις κοινωνικές σχέσεις, τις ανθρώπινες σχέσεις. Να περάσουμε από την Τοποφαγία στην Τοποφιλία.

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.

Στη θεολογία των πατέρων της Εκκλησίας περιγράφεται ο άνθρωπος ως μικρόκοσμος, ο οποίος εμπεριέχει τον μακρόκοσμο και συνδέει με το σώμα του τα υλικά με τα νοητά.

Καταδεικνύεται η οργανική σύνδεση και εξάρτηση του ανθρώπου από το φυσικό του περιβάλλον. Το ότι ο άνθρωπος **δεν έχει** σώμα αλλά **είναι** σώμα, υποδηλώνει ότι χωρίς το φυσικό περιβάλλον παύει να υπάρχει ο άνθρωπος. Η αλήθεια του ανθρώπου συνδέεται αδιάρρηκτα με την υπόλοιπη υλική κτίση. Η αλήθεια αυτή θεμελιώνεται στο ότι ο άνθρωπος δημιουργήθηκε από τον Θεό στο τέλος της Δημιουργίας και αφού είχε προηγηθεί η δημιουργία του υλικού κόσμου και όλου του ζωικού βασιλείου. Είναι χαρακτηριστικό ότι στα γνωστικά συστήματα ο άνθρωπος εμφανίζεται πριν δημιουργηθεί ο υλικός και ζωικός κόσμος. Στην Αγία Γραφή συμβαίνει το αντίστροφο. Αυτό δηλώνει την εξάρτηση του ανθρώπου από όλη την προηγούμενη δημιουργία και ιδιαίτερα από το ζωικό βασίλειο.

Το ότι όμως ο άνθρωπος εμφανίζεται στο τέλος της δημιουργίας, δεν υποδηλώνει απλώς την εξάρτησή του από το φυσικό του περιβάλλον. Αυτό το δέχονται μετά χαράς όλοι οι περιβαλλοντολόγοι. Εκείνο που δεν φαίνεται να έχουν εντελώς αποδεχθεί είναι ότι και το φυσικό περιβάλλον έχει ανάγκη του ανθρώπου για να υπάρξει. Ο λόγος για τον οποίον δεν το αποδέχονται είναι ιστορικός. Εφόσον κάποτε υπήρχαν τα άλλα είδη χωρίς τον άνθρωπο, άρα μπορούν να υπάρξουν και στο μέλλον χωρίς αυτόν. Στο σημείο αυτό η Ορθόδοξη θεολογία διαφοροποιείται. Η υλική κτίση υπάρχει για να κορυφωθεί στον



άνθρωπο, σ' αυτήν την κορωνίδα όλης της δημιουργίας, όπως την καλούν οι Πατέρες. Ο Άγιος Μάξιμος ιδιαίτερα, ταυτίζοντας τον κατ' εξοχήν, τον αληθινό άνθρωπο με τον Χριστό, επιμένει ότι τα πάντα δημιουργήθηκαν με στόχο τον άνθρωπο. **Χωρίς τον άνθρωπο όλη η κτίση καταρρέει. Η οντολογία, η αλήθεια της κτίσεως δεν είναι ιστορική, πρωτολογική αλλά τελεολογική, εσχατολογική. Και στην έσχατη αλήθεια του κτιστού κόσμου κείται ο άνθρωπος.** Η αντίληψη αυτή των Πατέρων έρχεται στην σκέψη μας όταν βρισκόμαστε μπροστά σε σύγχρονες θεωρίες της φυσικής και της κοσμολογίας, όπως η λεγόμενη ανθρωπική αρχή. Στον πρόλογο του κλασικού πλέον έργου των Barrow and Tipler, «The Anthropic Cosmological Principle», διαβάζουμε: «δεν είναι μόνον ότι ο άνθρωπος προσαρμόζεται εις τον κόσμο, ο κόσμος επίσης προσαρμόζεται στον άνθρωπο».

Σε ένα πρόσφατο βιβλίο του, ο ένας από τους συγγραφείς του έργου που προαναφέραμε, ο Tipler, με τον σαγηνευτικό τίτλο «The Physics of Immortality», «η Φυσική της Αθανασίας», επιχειρεί να αποδείξει ότι η αθανασία του ανθρώπου είναι ιδέα συμβατή, ίσως και αναγκαία, με την Φυσική.

Ο άνθρωπος δεν βρίσκεται μόνο σε σχέση εξάρτησης από την φύση αλλά και σε σχέση διαλεκτική μαζί της. Αυτό είναι το νόημα της έννοιας του προσώπου. Στην Πατερική Θεολογία το πρόσωπο χρησιμοποιείται για την Αγία Τριάδα και αυτό σημαίνει ότι ως πρόσωπο ο άνθρωπος προσπαθεί να υπερβεί τη φύση και να λειτουργήσει ελεύθερα από αυτήν, όπως ο Θεός. **Πρόσωπο θα πει ελευθερία από την φύση αλλά και ελευθερία για την φύση.** Και εδώ έγκειται η σπουδαιότητα του προσώπου για την οικολογία. Στην άσκηση της ελευθερίας του, ο άνθρωπος μπορεί να αντιταχθεί στο φυσικό του περιβάλλον και αυτό κάνει με την καταστροφή που επιφέρει. Αλλά μπορεί, εν ονόματι της ίδιας ελευθερίας και να το αγαπήσει και να το σεβαστεί. Με την ίδια ελευθερία με την οποία υπερβαίνει την δουλεία του στην φύση, μπορεί και να αγαπήσει την φύση, διότι την θεωρεί ως δώρο της αγάπης εκείνου Τον οποίον ελεύθερα αγαπά.

Άνθρωπος λοιπόν και φυσικό περιβάλλον, επιστήμη και θεολογία. Πώς συνδέονται αυτά με την οικολογική κρίση που περνούμε;

α) Η οικολογική κρίση δεν συνδέεται μόνο με την ηθική κρίση του κόσμου, ευδαιμονισμός, ατομικισμός, καταναλωτισμός κ.λπ., αλλά κυρίως και προπάντων με την αλλοίωση της ταυτότητας του ανθρώπου. Η κρίση είναι οντολογική και όχι απλώς ηθική.

β) Στην αλλοίωση αυτή μερίδιο ευθύνης έχουν τόσο η θεολογία όσο και η επιστήμη. Η **πρώτη** στο βαθμό που αποσωμάτωσε την αλήθεια του ανθρώπου και τον απέκοψε από τον υλικό κόσμο με μια «πνευματικότητα» που αποποιείται την ύλη και δεν τονίζει την ανάσταση των σωμάτων ως βασική προϋπόθεση της αλήθειας του ανθρώπου. Η **δεύτερη**, η επιστήμη, στον βαθμό που καλλιεργεί την νοημοσύνη ως λειτουργία ανεξάρτητη από το σώμα και με τον τρόπο αυτό καταδυναστεύει με την τεχνολογία τον φυσικό κόσμο, επεμβαίνοντας στον τρόπο του είναι του και αλλοιώνοντας επικίνδυνα την αλήθεια της ταυτότητάς του.

γ) Η καταδυνάστευση του φυσικού κόσμου από την ανθρωπίνη νοημοσύνη, όχι από τον άνθρωπο, γιατί στρέφεται και κατά του ανθρώπου το φαινόμενο αυτό, ως ψυχοσωματικού όντος, δεν μπορεί να ανατραπεί παρά μόνο



με μια κοινή προσπάθεια επιστήμης και θεολογίας να καταδείξουν τον ψυχοσωματικό χαρακτήρα του ανθρώπου και να αναδείξουν το σώμα του ανθρώπου ως κρίκου μεταξύ αισθητών και νοητών ως μέσου κοινωνίας και επικοινωνίας.

ΘΕΣΕΙΣ.

Δραστηριοποιούμενοι στην τοπική κοινωνία έχουμε χρέος να συντονίσουμε τις κοινές και επάλληλες δράσεις μας, ώστε να μεγιστοποιήσουμε το αποτέλεσμα και να καταφέρουμε να διαμορφώσουμε την αναγκαία, κρίσιμη μάζα στην κοινωνία, ώστε να καταστούν δυνατές οι παρεμβάσεις και αλλαγές.

Οφείλουμε ν' **αντισταθούμε** στην ιδιωτικοποίηση του δημόσιου χώρου, να υποστηρίζουμε την συμμετοχή των πολιτών, να επαναποκαταστήσουμε την αξία της αρχιτεκτονικής και του σχεδιασμού.

Θέση μας είναι να παρέμβουμε ώστε ο πολιτισμός να επιστρέψει στην πόλη, γιατί πολιτισμός είναι ο τρόπος που ζουν οι άνθρωποι της πόλεως, οι πολίτες.

Θέση μας είναι προβάλλουμε την ανάγκη της οντολογικής μεταμορφώσεως του ανθρώπου ώστε ο ίδιος να συντελεί στην εξέλιξη της κοινωνίας του.

Θέση μας είναι η ανάδειξη του ΠΡΟΣΩΠΟΥ ως ανθρωπολογικού τύπου όπου πραγματώνεται η αλληλεγγύη, η αυτονομία, η προσφορά, η ελευθερία, η δικαιοσύνη.

Θέση μας είναι ότι μια δημοκρατική κοινωνία λαμβάνει αποφάσεις και ότι αυτές οι αποφάσεις αντανακλούν τι θεωρεί ο λαός ως πραγματικές αξίες.

Θέση μας είναι ότι κάθε κοινωνία, επομένως και η δική μας πρέπει να ζήσει αντιμετωπίζοντας τις συνέπειες του διλήμματος: να είναι σοφή ή παράλογη!

Είναι ουσιαστικό το δικαίωμα του πολίτη να αντιστέκεται, να μην υπακούει και στην ανάγκη να υπερβαίνει την υπάρχουσα κάθε φορά εξουσία, μέχρι να διαμορφωθεί μια νέα αντίληψη. Έτσι προσδιορίζεται η διαφορά μεταξύ υπάρξεως και όντος.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Να μελετήσουμε και να υποβάλλουμε προτάσεις για θέματα κοινωνικού σχεδιασμού, κοινωνικών παρεμβάσεων, οργανώσεως και λειτουργίας του αστικού χώρου, κοινωνικού εξοπλισμού, ανακτήσεως και αναδείξεως του πολιτισμού (ιστορία, παράδοση, ανάδειξη του “τρόπου του βίου”).

Η αντίληψη της αρμονίας της φύσεως και της αρχιτεκτονικής προέρχεται όταν η έννοια του μέτρου και του ορίου είναι κυρίαρχη. Η τέχνη να βλέπεις τον ορίζοντα, το αίτημα της φύσεως να γίνεται ανθρώπινο, η φυσική θέση να γίνεται τόπος συναντήσεως, σκηνή θεάτρου. Μια στρατηγική τοπικής αναπτύξεως ως στρατηγική για μία άλλου τόπου παγκοσμιοποίηση, αυτό που ονομάζεται



ΠΑΝΤΟΠΟΣ, βλέπει την αναβάθμιση της κληρονομιάς ενός τόπου ως θεμελιώδη προϋπόθεση για τη διαρκή παραγωγή πλούτου. Βλέπει στην παραγωγή εδάφους, τόπου υψηλής ποιότητας όχι μόνο φυσικής αλλά αρχιτεκτονικής, αισθητικής, κοινωνικής και βιωσιμότητας. Η παραγωγή εδάφους, χώρου, τόπου, τοπίου, η αποκατάσταση του ιστορικού περιβάλλοντος ως σύνολο, η αρμονία του συνόλου, είναι ένα μέσο του αγώνα κατά της πτώσεως των αξιών, την υποβάθμιση, την ασχήμια, την νέα φτώχεια.

Όλα αυτά αποτυπωμένα σε Καταστατικό χάρτη του Εδάφους και του Τόπου. Να επαναφέρουμε την κεντρικότητα του τόπου, του χώρου, του εδάφους και να επαναφέρουμε τον άνθρωπο κάτοικο, αντί του καταναλωτή, μέσα στο πλαίσιο της Πόλεων και Τόπου Παιδείας.

Αυτά όλα είναι αναγκαίες συμβάσεις για την ψυχοσωματική φύση του ανθρώπου, για την ευζωία του, την υγεία του (ψυχική και σωματική), για τις ιεραρχήσεις στη ζωή του, για την ποιότητα της ζωής του.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ.

Όλοι όσοι θέλουμε συμμετέχουμε στην κοινή αυτή προσπάθεια και οργανώνουμε το Εργαστήριο Ιδεών για τον Κοινωνικό Σχεδιασμό.

Στο όργανο αυτό, η ύπαρξη του οποίου εξαρτάται από την βούληση συμμετοχής, μελετώνται τα διάφορα θέματα, αναλύεται η υφιστάμενη κατάσταση, διερευνώνται οι ανάγκες και τα αιτήματα και διατυπώνονται προτάσεις. Είναι χώρος ζυμώσεως ιδεών, προβληματισμού, έρευνας, εισηγήσεων νεωτεριστικών ενεργειών και καινοτόμων δράσεων. Επιδιώκουμε την παραγωγή ιδεών και σχεδίων δράσεων για την οργάνωση και λειτουργία του αστικού χώρου, τον κοινωνικό εξοπλισμό, τη χωροψυχολογία, την κοινωνική παρέμβαση, την ποιότητα ζωής προσβλέποντας στην ευζωία του ανθρώπου, στη δημιουργικότητα του πολίτη, στην αισθητική της ζωής και στην ψυχοσωματική υγεία του ανθρώπου.

Γνωρίζοντας ότι το “σύνολο” είναι μεγαλύτερο και δυναμικότερο από το άθροισμα των μερών, προσβλέπουμε στην παρουσία και στη συνεργασία.

Δρ. Δημήτριος Κ. Γερούκαλης
Επιστημονικός Διευθυντής
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Αστικής Εταιρείας
“Ιπποκράτης”

